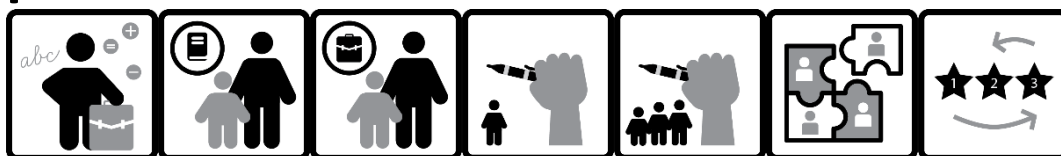

Odborné postupy

v pedagogickej a poradenskej praxi

Dieťa s telesným postihnutím v edukačnom procese

Kompetenčný rámec:

ZARIADENIE/A	Základná škola
ODBORNÝ ZAMESTNANEC/CI	Školský špeciálny pedagóg, pedagogický asistent
VEKOVÁ KATEGÓRIA	1. a 2.stupeň ZŠ
FORMA	Individuálna, skupinová
VYPRACOVAL/A	Mgr. Iveta Sepešiová Mgr. Magdaléna Jakubíková
KONZULTANTKA	Mgr. Zuzana Petrášová
DÁTUM	Február 2022

Dieťa s telesným postihnutím v edukačnom procese

Úvod do problematiky

Telesné postihnutie sa prejavuje poruchami hybnosti, ktorých príčinou je chyba oporného, pohybového alebo nervového aparátu. Sú to tiež odchýlky od normálneho tvaru tela alebo končatín (deformity, anomálie), amputácie končatín. Z hľadiska zabezpečenia optimálneho vzdelávania má význam, či je toto postihnutie vrodené alebo získané, či je telesné postihnutie v dôsledku mozgového poškodenia alebo bez mozgového poškodenia. Najčastejšie vyskytujúcimi sa v školskom prostredí sú detská mozgová obrna, SMA (spinálna svalová dystrofia), muskulárna dystrofia, Perthesova choroba, rázštep chrbtice, poúrazové stavy, onkologické ochorenia. Ich obraz je variabilný, preto nie je možné postupovať pri vzdelávaní univerzálne, ale je nevyhnutné vzdelávanie každého ŽTP upraviť individuálne.

Detská mozgová obrna – vrodené telesné postihnutie zapríčinené mozgovým poškodením, prejavujúce sa poruchou hybnosti rôzneho stupňa. Obraz DMO je veľmi variabilný – od diskretných prejavov poruchy hybnosti (neobratnosť) až po obraz ťažkého telesného postihnutia s parézou končatín a úplnej imobility. DMO môže mať spastickú formu, charakteristickú stiahnutím svalstva končatín, alebo nespastickú formu, charakteristickú zníženým svalovým tonusom, prípadne dyskinetickú (extrapyramídovú) formu, charakteristickú mimovoľnými pohybmi, grimasami, ťažkosťami vykonať cielený pohyb. Častokrát sú pridružené iné postihnutia – zrakové, sluchové, poruchy pozornosti, poruchy reči, epilepsia.

Muskulárna dystrofia – ide o telesné postihnutie, ktorého príčinou je degeneratívne ochorenie svalstva, kedy postupne atrofuje priečne pruhované svalstvo. Ide o progresívne ochorenie. Postihnutý postupne stráca hybnosť, v najťažších formách je zasiahnuté aj svalstvo vnútorných orgánov. Je to skupina recesívne dedičných ochorení svalstva.

Perthesova choroba – ide o ochorenie, kedy zápalový proces poškodzuje hlavicu stehennej kosti a jej degeneráciu. Prejavuje sa ťažkosťami v chôdzi, obmedzením pohybu dolných končatín, dokonca môže dôjsť až k výmene bedrového kĺbu.

Rázštep chrbtice – je vrodené telesné postihnutie, pri ktorom nedochádza k úplnému uzáveru neurálnej trubice. Poškodenie miechy môže okrem zhoršenia hybnosti ovplyvňovať funkciu močového mechúra a hrubého čreva. Závažnosť rázštep chrbtice závisí od miesta, na ktorom dôjde, veľkosti a od toho, či sú zasiahnuté aj spinálne nervy.

Základné princípy

Východiskom pre vzdelávanie ŽTP v základnej škole by malo byť aktuálne zhodnotenie zdravotného stavu – lekárska, psychologická a špeciálnopedagogická diagnostika. Výsledkom je odporúčanie čo najvhodnejších možností vzdelávania dieťaťa. Vzdelávanie by malo zohľadňovať nielen telesné postihnutie, ale aj pridružené zdravotné oslabenia. **Dieťa s vrodeným telesným postihnutím** vstupuje do základnej školy spravidla po predchádzajúcich vyšetreniach u špecialistov a následnej odbornej intervencii v ranom a predškolskom veku. Optimálnym procesom výchovy a vzdelávania ŽTP sa ukazuje, ak jeho vzdelávanie v základnej a strednej škole nadväzuje na odbornú starostlivosť v ranom veku a adekvátne vzdelávanie v predškolskom veku, pokiaľ to bolo možné. Jednou z možností poskytovania starostlivosti rodine a dieťaťu s telesným postihnutím vo veku 0-7 rokov je sociálna služba

včasnej intervencie/SVI (§33 zákona 448/2008 o sociálnych službách). Pre rodinu a dieťa je prospešné, ak informáciu o možnosti poberania SVI dostane aj od odborných zamestnancov ZPP.

V prípade, kedy sa rodina dieťaťa s telesným postihnutím rozhodne pre SVI, je optimálne, ak dôjde pri dosahovaní ich cieľov k spolupráci medzi ZPP a SVI, pri rešpektovaní kompetencií. Nie každá rodina dieťaťa z rôznych dôvodov SVI využíva. Taktiež nie každé dieťa s telesným postihnutím mohlo navštevovať predškolské zariadenie, ktoré by v rámci zabezpečenia adekvátnych úprav vzdelávania odporučilo rodine vyhľadať ZPP.

Pokiaľ dieťa nebolo zaradené do odbornej starostlivosti ZPP a jeho zdravotné znevýhodnenie determinuje vzdelávanie, je potrebné tak urobiť ešte pred zaškolením, alebo **čo najskôr od zistenia prítomnosti telesného postihnutia**. Pri stanovovaní úprav vzdelávania ŽTP rešpektujúcich zdravotné znevýhodnenie dieťaťa je potrebné mať na zreteli:

- mieru mobility, od úplnej samostatnosti až po úplnú odkázanosť na pomoc inej osoby,
- prítomnosť telesných deformít determinujúcich pohyblivosť a funkčnosť končatín a celkovú hybnosť,
- možné pridružené postihnutie alebo oslabenie.

Ciele

Hlavným cieľom je nielen začlenenie dieťaťa s telesným postihnutím do školského prostredia, ale aj vytváranie vhodných podmienok na inklúziu, ktorá bude prospešná pre všetkých účastníkov vzdelávania (vytvoriť rovnaké možnosti výchovy a vzdelávania všetkých žiakov škôl). Prax potvrdzuje, že **inkluzívne** (spoločné) vzdelávanie žiakov nielen s telesným postihnutím a bežnej populácie pozitívne ovplyvňuje všetkých navzájom. Prítomnosť ŽTP prospieva aj ostatným žiakom tak v procese výchovy a vzdelávania, ako aj ďalšom profesionálnom i spoločenskom živote. Stálou možnosťou sociálneho kontaktu sa dozvedajú deti a mladiství s postihnutím a bez postihnutia o rozdieloch medzi ľuďmi. Učia sa zaobchádzať s týmito rozdielmi, dokonca ich produktívne využívať a stierať bariéry. V škole sa žiaci cvičia umeniu učiť sa jeden od druhého. Nachádzajú sa v priestore skúseností, ktoré im umožnia včas a pod pedagogickým vedením vyrovnať sa s budúcou spoločenskou realitou.

Cieľom úspešnej výchovy a vzdelávania ŽTP je, aby zvládol výchovno-vzdelávací proces na primeranej úrovni, naučil sa adekvátne využívať reedukačné a kompenzačné mechanizmy, aby sa stal plnohodnotným členom spoločnosti. Pre kvalitnú výchovu a vzdelávanie ŽTP v bežnej škole je dôležité zabezpečiť nielen adekvátne materiálno-technické podmienky, vhodné prostredie, ale najmä **odborný** prístup vo vzdelávaní týchto žiakov, spoluprácu jednotlivých členov podporného tímu v škole, ale aj mimo nej.

Postup riešenia

Pri nastavení optimálnej formy výchovno - vzdelávacieho procesu, kompenzačných mechanizmov je potrebné vychádzať z nasledujúcich **kritérií**:

- poznať zdravotný stav ŽTP a jeho prejavy
- poznať možnú medikamentóznú liečbu
- poznať pridružené postihnutia
- poznať psychický stav – úroveň intelektu, pozornosti, pamäte, psychomotorické tempo a pod.
- poznať domáce aj školské sociálne prostredie
- poznať jeho záujmy, silné a slabé stránky

Postup môže byť realizovaný v nasledovných krokoch:

1. Posúdenie vplyvu telesného postihnutia na vzdelávanie a výber formy vzdelávania

2. Modifikácie potrebné k realizácii vzdelávania
3. Potrebná podpora vzdelávania

1. Posúdenie vplyvu telesného postihnutia na vzdelávanie

Procesuálne sa posúdenie vplyvu telesného postihnutia na vzdelávanie tohto žiaka koná pred a pri vstupe do výchovno-vzdelávacieho procesu (MŠ, ZŠ, SŠ), ale aj počas neho, a to:

- ak je po zápise prijatý do ZŠ ako žiak 1. ročníka,
- ak je prijatý do ZŠ pri prestupe z inej školy (aj v neskoršom ročníku),
- ak v priebehu výchovno-vzdelávacieho procesu je potrebná úprava, v dôsledku získaného telesného postihnutia (úraz, následok onkologického ochorenia - amputácia).

Pri zápise prebieha **zároveň depistáž** na základe pozorovania zapisujúcich sa detí. Odporúča sa prítomnosť členov školského podporného tímu (ďalej ŠPT) na zápise, v kompetencii ktorých je aj orientačné posúdenie školskej zrelosti a depistáž detí s rizikom vzdelávacích ťažkostí. Rodič (zákonný zástupca) má okrem údajov potrebných pre zápis žiaka do 1. ročníka požadovaných osobitným predpisom informovať školu aj o zdravotnom znevýhodnení dieťaťa a doložiť správy z odborných lekárskeho vyšetrení, správy zo ZPP, pedagogické hodnotenia dieťaťa s telesným postihnutím z MŠ. Na základe získaných informácií škola následne poskytuje zákonnému zástupcovi informácie o možnostiach vzdelávania ŽTP. V rámci multidisciplinárneho prístupu ešte pred zaškolením dieťaťa je dôležitá komunikácia so zákonným zástupcom, predškolským pedagógom, prípadne fyzioterapeutom, ktorí vedú najlepšie posúdiť doterajší priebeh celkového stavu dieťaťa s TP a odbornej starostlivosti. Takáto komunikácia napomáha lepšie a odbornejšie vytvoriť dieťaťu čo najoptimálnejšie podmienky vzdelávania. Pokiaľ dieťa nebolo prítomné na zápise, vhodné je dohodnúť si individuálne stretnutie s členmi ŠPT aj s prítomným dieťaťom, ak to jeho zdravotný stav dovoľí. Posúdi sa potreba úpravy vzdelávania na základe odporúčaní lekára, prípadne ZPP. Na základe získaných informácií škola zabezpečí podmienky vzdelávania k začiatku školského roka. Ak dieťa nebolo vyšetrené ZPP a je to opodstatnené a potrebné, škola-ŠPT odporučí zákonnému zástupcovi realizovať vyšetrenie dieťaťa v ZPP. Pokiaľ je dieťa už v starostlivosti ZPP, škola sa pri zabezpečení podmienok vzdelávania ŽTP riadi odporúčaniami ZPP.

Anamnestický vstupný pohovor so zákonným zástupcom sa realizuje aj pri prestupe žiaka z inej školy na získanie podkladov z osobnej a rodinnej anamnézy, ktoré môžu významne ovplyvňovať výchovno-vzdelávací proces ŽTP. Podobne ako pri zápise, aj tu je vhodné, aby sa rozhovor a nastavenie podmienok vzdelávania realizovali ešte pred nástupom žiaka do školy. Pohovor so zákonným zástupcom sa realizuje aj vtedy, ak ide o žiaka školy, u ktorého je v dôsledku úrazu alebo ochorenia potrebná úprava vzdelávania. Jeho cieľom je vytvoriť žiakovi čo najoptimálnejšie podmienky vzdelávania vyplývajúce zo zmeneného zdravotného stavu. Pri ich zabezpečení je potrebné riadiť sa odporúčaním lekára. Ak ide o zmenu zdravotného stavu významne determinujúcu vzdelávanie a je to opodstatnené pre úpravu vzdelávania, odporučiť zákonnému zástupcovi odborné vyšetrenie v ZPP a pri vzdelávaní sa riadiť aj odporúčaním ZPP. Rediagnostické vyšetrenie žiaka je potrebné vykonať vždy, ak je odôvodnený predpoklad, že sa zmenil charakter jeho ŠVVP a je potrebné vykonať úpravy smerujúce k optimalizácii jeho vzdelávania, o rediagnostiku môže požiadať aj zákonný zástupca alebo škola.

Telesné postihnutie si nevyžaduje úpravu vzdelávania – žiak sa vzdeláva podľa ŠVP s prihliadnutím na jeho zdravotný stav. Vzdeláva sa v bežnej triede základnej školy. Nejde o žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. V tomto prípade nie je potrebná integrácia. Je však potrebné rešpektovať prípadné lekárske odporúčania (napr. obmedzenia až oslobodenie od predmetu telesná výchova, zaradenie relaxácie do vyučovania a pod.). Pokiaľ sa charakter postihnutia zmení, prehodnotí sa aj úprava vzdelávania.

Telesné postihnutie si vyžaduje úpravu vzdelávania – úprava vzdelávania sa môže realizovať nasledovne:

Na základe odporúčania lekára - V odôvodnených prípadoch, ak zdravotný stav žiaka nedovoľuje vzdelávanie prezenčne v plnom rozsahu (s cieľom zabezpečiť adekvátne vzdelávanie deťom s kombinovaním postihnutím či závažnejším stupňom telesného postihnutia). V závislosti od stupňa postihnutia z lekárskeho hľadiska, ale aj podľa miery obmedzenia pri školskej práci počas vyučovania sa modifikuje organizácia vyučovania - a to *“formami osobitného spôsobu plnenia školskej dochádzky individuálne vzdelávanie, alebo vzdelávanie podľa individuálneho učebného plánu”* (Zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov § 23 § 24, §26). O zmenu formy vzdelávania požiada rodič. Ako sa v zákone uvádza, je potrebné odborné lekárske vyšetrenie a odporúčanie lekára k úprave vzdelávania na základe zdravotného stavu žiaka. Riaditeľ vydá rozhodnutie o vzdelávaní a zabezpečí pre toto vzdelávanie podmienky podľa aktuálne platnej legislatívy. Môže ísť o individuálne vzdelávanie, skrátenie vyučovania, vzdelávanie podľa individuálneho učebného plánu.

- **Na základe odporúčania zariadenia poradenstva a prevencie v bežnej triede** - Pokiaľ to charakter telesného postihnutia umožní, žiak sa vzdeláva formou individuálneho začlenenia podľa Individuálneho vzdelávacieho programu (IVP). Okrem odborného lekárskeho vyšetrenia je potrebné realizovať odborné vyšetrenie v **zariadení poradenstva a prevencie**, ktoré posúdi špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby žiaka a odporučí úpravu vzdelávania, prípadne podľa potreby sa realizujú ďalšie odborné vyšetrenia. O zmenu formy vzdelávania – individuálne začlenenie žiada rodič na základe odporúčania ZPP. Cieľom tejto formy vzdelávania je čo najefektívnejšie upraviť podmienky a proces vzdelávania tak, aby si žiak osvojil učivo príslušného stupňa vzdelávania stanovené ŠVP pri rešpektovaní jeho špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb.
- **Na základe odporúčania ZPP v špeciálnej triede pre žiakov so ŠVVP, alebo v škole pre deti a žiakov so ŠVVP** – školy môžu zriadiť špeciálne triedy pre žiakov so ŠVVP pre konkrétny druh zdravotného znevýhodnenia. Vzdelávanie v týchto triedach sa riadi legislatívou platnou pre príslušnú školu pre deti a žiakov so ŠVVP. Pokiaľ sa škola rozhodne zriadiť špeciálnu triedu, je nevyhnutné, aby zabezpečila príslušné personálne, priestorové a materiálno-technické podmienky pre vzdelávanie.

2. Modifikácie potrebné k realizácii vzdelávania

Žiak s telesným postihnutím oveľa viac vyžaduje odstraňovanie bariér a vytváranie vhodných podmienok pre vzdelávanie v bežnej škole. V prvom rade sa treba zamerať na jeho zdravotný stav a vonkajšie prejavy telesného postihnutia – poruchy hybnosti, ktoré vyžadujú dané úpravy. Pokiaľ škola plánuje budovať inkluzívne prostredie a zabezpečiť adekvátne podmienky pre vzdelávanie ŽTP, dôležité je zahrnúť:

a. nevyhnutné materiálno-technické podmienky, stavebné úpravy:

Hoci súčasné rekonštrukcie budov škôl a výstavby nových budov sú už podmienené bezbariérovosťou (viď **VYHLÁŠKA 532 Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky** z 8. júla 2002, - 4. časť a príloha), bezbariérové prostredie ešte stále nie je súčasťou väčšiny škôl.

Je potrebné **zabezpečiť**:

- vyhradené parkovacie miesta
- nájazdové rampy
- odstránenie architektonických bariér v interiéri budovy - zdvižné plošiny, schodolezy, bezprahové vstupy do miestností
- bezbariérové hygienické zariadenia a šatne
- špeciálny výškovo nastaviteľný nábytok (lavice, stoly s výrezom pre vozíčkarov, stoličky, polohovacie vaky, ležadlá...) v triedach i špeciálnych učebniach.

Vhodné je v priestoroch školy zriadiť **špeciálne miestnosti**, ktoré budú môcť využívať nielen ŽTP, ale v prípade potreby aj ostatní žiaci, napríklad:

- relaxačná miestnosť vybavená špeciálnym nábytkom (polohovateľné ležadlo, relaxačný vak, špeciálne pomôcky i nábytok pre osoby s telesným postihnutím, prípadne priestor na úschovu individuálnych relaxačných pomôcok...)

- rehabilitačná miestnosť vybavená špeciálnymi prístrojmi a pomôckami určená pre liečebnú aj zdravotnú telesnú výchovu pod vedením fyzioterapeuta - rehabilitačného pracovníka (ak ho škola zamestnáva).
 - špeciálna učebňa, terapeutická miestnosť pre ŠTP určená pre individuálnu alebo skupinovú prácu so žiakmi, vybavené špeciálnymi pomôckami, IKT so špeciálnym softvérom. Je vhodné ŽTP umožniť aj v čase mimo vyučovania používanie kompenzačných špeciálnych učebných pomôcok a iných pomôcok a poskytovať im primerané úpravy v súlade s ich individuálnymi potrebami.
- Okrem špeciálnych miestností je vhodné vytvárať v každej triede relaxačný kútik pre všetkých žiakov triedy, ktorý bude vybavený dostupnými pomôckami podľa potreby.

Pri zabezpečení materiálno-technických podmienok vzdelávania žiakov s telesným postihnutím môže škola okrem využitia vlastných zdrojov spolupracovať so zriaďovateľom, využiť dotácie, zapojiť sa do výzvy MŠV SR, prípadne sa zapojiť do projektov podporujúcich vytváranie podmienok pre inkluzívne vzdelávanie. Materiálne vybavenie je možné zabezpečiť aj prostredníctvom grantov rôznych spoločností. Ideálne by bolo financovanie priamo zo štátneho rozpočtu, no aktuálne je toto nepostačujúce. Spolupráca so zriaďovateľom môže byť efektívna, pokiaľ aj ten má snahu a možnosti participovať pri zabezpečení adekvátnych materiálno-technických podmienok pre vzdelávanie žiakov so zdravotným znevýhodnením a vypracovanú koncepciu podpory občanov so zdravotným znevýhodnením.

b. odborné personálne zabezpečenie:

Aktuálna legislatíva a nastupujúci trend inkluzívneho vzdelávania odporúča, aby mala škola vytvorený školský podporný tím, ktorého členmi budú najmä školský špeciálny pedagóg, školský psychológ, sociálny pedagóg, výchovný poradca, podľa potreby aj PA. Členmi tohto tímu môžu byť aj iní odborníci participujúci na výchove, vzdelávaní a voľnočasových aktivitách žiakov, kariérny poradca, sociálny pedagóg, školský logopéd, pomocný vychovávateľ, zdravotný asistent. Dobrá spolupráca školy so zriaďovateľom poskytuje možnosť zabezpečiť na škole pomocné vychovávateľky/opatrovateľky pre ŽTP so zdravotníckym vzdelaním na zabezpečenie sebaobslužnej asistencie a fyzioterapeuta (rehabilitačného pracovníka, nielen maséra pre tieto deti). Funkčný ŠTP je bonusom aj pre ostatných účastníkov vzdelávania.

c. modifikácia obsahu vzdelávania, metód a foriem vyučovania:

Modifikácia obsahu vzdelávania

Platí, že **obsah vzdelávania** ŽTP je totožný s obsahom vzdelávania ŠVP. Prípadná úprava vzdelávania zohľadňuje charakter telesného postihnutia a možnosti žiaka osvojiť si obsah vzdelávania v miere, v akej mu to jeho zdravotné znevýhodnenie umožňuje. Úpravy vzdelávania sa realizujú v potrebnej forme, v potrebný čas, v potrebnom rozsahu, účinnosť a opodstatnenosť je potrebné priebežne vyhodnotiť a podľa potreby upraviť. Odporúčanie k úprave vzdelávania vydá ZPP, prípadne lekár. Priebežné hodnotenie úpravy vzdelávania je možné realizovať aj vo vopred dohodnutých časových obdobiach - polročne, ročne.

Pri výchove a vzdelávaní ŽTP je možné podľa odporúčania ZPP vychádzať:

a) z aktuálne platného **Vzdelávacieho programu pre ŽTP** pre primárne vzdelávanie a nižšie stredné vzdelávanie z roku 2016. Jeho aplikáciu v procese integrácie v bežných základných školách upravuje Dodatok č.2 z roku 2019. Tento vzdelávací program je súčasťou ŠVP. Vymedzuje špecifické potreby a požiadavky na komplexnú odbornú starostlivosť o ŽTP v školách, kde sú vzdelávaní. Obsahuje prílohy, ktoré môžu byť východiskom pre špeciálnopedagogickú intervenciu v miere, v akej to žiak potrebuje. Pomôckou môže byť aj materiál Štátneho pedagogického ústavu APLIKÁCIA VZDELÁVACÍCH PROGRAMOV PRE ŽIAKOV SO ZDRAVOTNÝM ZNEVÝHODNENÍM A VŠEOBECNÝM INTELEKTOVÝM NADANÍM z roku 2017, avšak niektoré jeho odporúčania (napr. v Kapitole 1) je potrebné aktualizovať v zmysle platných úprav.

b) z **Individuálneho vzdelávacieho programu** - výchova a vzdelávanie podľa IVP sa umožňuje ŽTP, ktorému z rôznych príčin nevyhovuje postup podľa príslušného ŠkVP, alebo podľa Vzdelávacieho programu škôl pre ŽTP je určený aj pre ŽTP, ktorému bolo povolené individuálne vzdelávanie v škole. Pri jeho tvorbe sa vychádza zo záverov a odporúčaní uvedených v správach z diagnostického vyšetrenia ZPP s prihliadnutím na aktuálne

podmienky školy. Všetky úpravy vo vzdelávaní sa zaznamenávajú priebežne v IVP, s informovaným súhlasom zákonného zástupcu žiaka, riaditeľom školy, pedagógmi a členmi školského podporného tímu participujúcimi na jeho vzdelávaní. Úpravy vzdelávania (najmä úprava obsahu, metód, foriem alebo spôsobu hodnotenia a spolupráce s odbornými zamestnancami) sa realizujú v potrebnej forme, v potrebný čas, v potrebnom rozsahu, účinnosť a opodstatnenosť je potrebné priebežne vyhodnotiť a podľa potreby upraviť. Do doložky vysvedčenia a katalógového listu žiaka sa uvedie, že žiak sa vzdelával podľa IVP. Efektivita IVP v oblasti reedukácie, kompenzácie (odstraňovania deficitov a problémov) ŽTP sa pravidelne sleduje a vyhodnocuje a v prípade, že sa intervencie ukážu ako neúčinné alebo málo účinné, je potrebné nastaviť ich iným spôsobom. Priebežné hodnotenie úpravy vzdelávania je možné realizovať aj vo vopred dohodnutých časových obdobiach – mesačne, štvrťročne, polročne, ročne.

ŠPECIÁLNO-PEDAGOGICKÁ PODPORA ako jedna zo vzdelávacích oblastí pre ŽTP zahŕňa na primárnom stupni vzdelávania špecifické vyučovacie predmety: **rozvíjanie komunikačnej schopnosti a grafomotorických zručností a rozvíjanie pohybových zručností** a na nižšom stupni stredného vzdelávania: **zdravotná telesná výchova**. Ako jedna z mnohých foriem podpory ŽTP v bežnej ZŠ môže byť realizovaná:

- ako flexibilná individuálna alebo skupinová intervencia školského špeciálneho pedagóga bez formálneho zastrešenia nejakým špecifickým predmetom,
- alebo ako špecifický predmet, ktorý je ľahšie realizovateľný pri vzdelávaní v špeciálnej triede, či v ZŠ pre žiakov s telesným postihnutím.

ŽTP prostredníctvom intervencií aj špecifických predmetov získava podľa svojich schopností pracovné a hygienické návyky, odstraňuje alebo zmierňuje sa jeho pohybové obmedzenie. Hlavnou **náplňou** je efektívny proces reedukácie, kompenzácie, rehabilitácie a socializácie, ako aj rozvíjanie všeobecných a individuálnych schopností ŽTP, napomáhajú žiakovi rozvíjať aj pozornosť, predstavivosť, pamäť a orientáciu v priestore. Do popredia vystupuje zohľadnenie **individuálneho prístupu**, zabránenie regresu, zhoršovaniu telesného postihnutia, zmiernenie jeho symptómov a vplyvu na vyučovací proces.

Pri úprave výchovno-vzdelávacieho procesu sa škola riadi odporúčaniami lekára a ZPP v tých oblastiach, kde je vzdelávanie determinované zdravotným znevýhodnením - telesným postihnutím a prípadne pridruženým postihnutím. No aj pri rešpektovaní zdravotného znevýhodnenia žiaka, žiak by mal zvládnuť učivo v rozsahu príslušného stupňa vzdelávania, keďže aj VP pre ŽTP uvádza, že obsah vzdelávania vychádza zo ŠVP implementovaného do Školského vzdelávacieho programu.

K modifikácii **obsahu vzdelávania** sa pristupuje na základe odporúčaní ZPP a odborných lekárov. Úprava obsahu a nárokov sa týka oblastí, ktoré ŽTP nemôže aktívne absolvovať v plnom rozsahu. Najčastejšie ide o predmety TEV/TSV, PVC/TECH, MAT-geometria.

Formálne ide o:

- 1) modifikáciu určitej časti učiva (napr. učivo geometrie absolvuje žiak s obmedzenou hybnosťou horných končatín iba teoreticky),
- 2) modifikáciu učiva určitého predmetu (napr. vytvorenie Individuálneho vzdelávacieho plánu predmetu).

Takáto úprava obsahu vzdelávania by mala byť realizovaná v takom rozsahu a takým spôsobom, aby si žiak osvojil učivo v rozsahu predpísanom ŠVP pri rešpektovaní jeho špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb. Pokiaľ nie je možné u žiaka s TP z dôvodu jeho zdravotného stavu alebo prítomnosti pridruženého postihnutia realizovať úpravu obsahu, je možné podľa § 31 Zák.245 Z.z.(Školský zákon), odsek (4) na základe žiadosti zákonného zástupcu žiaka a odporúčania praktického lekára pre deti a dorast zo zdravotných dôvodov alebo z iných závažných dôvodov **oslobodiť**, alebo **častočne oslobodiť žiaka od vyučovania niektorého predmetu**, a to na celý školský rok alebo jeho časť. Riaditeľ školy vydá rozhodnutie a v rozhodnutí určí aj náhradný spôsob vzdelávania žiaka v čase vyučovania tohto predmetu:

- častočné oslobodenie z predmetu je možné realizovať napríklad tak, že ŽTP navštevuje niektoré hodiny telesnej výchovy s triedou a má aj individuálnu zdravotnú/liečebnú telesnú výchovu s fyzioterapeutom, alebo individuálnu/skupinovú intervenciu so školským špeciálnym pedagógom/psychológom/logopédom, či iným členom ŠPT.
- pri úplnom oslobodení predmetu - hodiny predmetu môžu byť využité na relaxáciu žiaka, alebo na individuálnu terapiu či rehabilitáciu.

Modifikácia metód a foriem vzdelávania

Pri výchove a vzdelávaní ŽTP je možné využívať okrem bežných vyučovacích metód aj tie, ktoré zohľadňujú postihnutie žiaka a prispievajú k lepšiemu osvojeniu, porozumeniu a precvičeniu učiva primerane možnostiam žiaka. Môžeme použiť metódy vyučovania v takej podobe ako v bežnom vyučovaní, upraviť metódu vyučovania - prispôbiť ju individuálnym možnostiam žiaka, alebo nahradiť vyučovaciu metódu inou - zohľadňujúcou telesné, prípadne pridružené postihnutie žiaka, ako napríklad: Multisenzoriálny prístup, metóda viacnásobného opakovania, sprostredkovanie učiva v menších celkoch, pojmové mapy a vizualizácia učiva, špecifické metódy zamerané na tréning čítania a písania a práce s textom. Je dôležité pamätať aj na rýchlejšiu unaviteľnosť, oslabenie pozornosti, čomu tiež treba prispôbiť výchovno-vzdelávací proces - zaradenie relaxačnej chvíľky, častejšie striedanie činností, zameranie sa na osvojenie si kľúčového učiva primerane možnostiam žiaka. Taktiež pri vzdelávaní žiaka s TP možno využiť individuálne pomôcky, či už ide o špeciálne učebné pomôcky pre žiakov s telesným postihnutím - rehabilitačné, ortopedické, kompenzačné, korekčné a stimulačné pomôcky (technické prostriedky, učebné a kompenzačné pomôcky sa často prelínajú), ale možno využívať aj:

- upravené učebné materiály, veľkou pomocou je špeciálne upravený učebný text, ktorý môže pedagóg pre žiaka upraviť z formálnej aj obsahovej stránky primerane jeho potrebám,
- výukové programy v PC a CD nosičoch, ako aj moderné, neustále sa vyvíjajúce pomôcky v oblasti IKT slúžiace na reedukáciu, či kompenzáciu telesného postihnutia (od písania na PC s upravenou ergonomickou klávesnicou, hlasovou biometriou, až po CUBE KEYS).
- špeciálne učebnice, pracovné zošity, pracovné listy, obrázkové karty, piktogramy
- individuálne kompenzačné pomôcky - karty s prehľadmi učiva, gramatiky, slovnej zásoby, slovníky, pravidlá slovenského pravopisu, kalkulačka pre žiakov s pridruženými vývinovými poruchami učenia a pod.

Z hľadiska rozvoja žiaka majú **význam metódy** zamerané na nácvik, osvojovanie si a využívanie pohybových zručností, jemnej motoriky a grafomotoriky. Využívajú sa pritom manipulačné, hrové, grafické činnosti, individuálne pohybové cvičenia implementované do vyučovacieho procesu alebo ako forma individuálnej práce ŠPT. Okrem výchovno-vzdelávacej úlohy môžu tieto metódy plniť aj úlohu reedukačnú, kompenzačnú (žiak získava kompetencie viesť plnohodnotný život aj s postihnutím), rehabilitačnú (využívanie prispieva k zlepšeniu oslabených funkcií). V rámci podpory inkluzívneho vzdelávania je možné využívať inovatívne technológie a zážitkové vzdelávanie s prvkami empatie, vzdelávacie portály s metodickými návodmi (uvedené v časti zoznam organizácií).

Žiak sa môže vzdelávať v triede s ostatnými spolužiakmi, s pomocou PA počas celého vyučovania alebo jeho časti, individuálnou alebo skupinovú formou mimo triedy s pedagogickým alebo odborným zamestnancom ŠPT. Rozsah prítomnosti AU počas výchovno-vzdelávacieho procesu ŽTP je potrebné určiť na základe odporúčania ZPP, závažnosti zdravotného znevýhodnenia a možností školy. Nakoľko ide o pedagogického zamestnanca, nemal by plniť zároveň funkciu osobného asistenta. Rodičom je potrebné vysvetliť rozdiel medzi pedagogickým a osobným asistentom, ako aj rozsah kompetencií PA. Tiež je potrebné rodičov upozorniť, že PA pracuje aj s viacerými žiakmi v triede, podľa pokynov učiteľa.

Pri výbere vhodných metód a foriem vyučovania je v kompetencii ŠPT poskytnúť poradenstvo a odborné vedenie pedagógov, PA a aj rodičov žiaka, preto je spolupráca so ŠPT dôležitá. Pokiaľ škola nemá vytvorený ŠPT, spolupracuje pri úprave vzdelávania so ZPP, ktoré má žiaka zaradeného do starostlivosti, tiež aj odbornú starostlivosť môže žiakovi poskytovať ZPP.

Nesmie sa zabúdať ani na aktívnu prácu s kolektívom spolužiakov, či ostatných žiakov školy v zmysle vytvárania inkluzívneho prostredia. Napríklad formou triednických hodín, kde budú zaradené aktivity vhodné pre prácu s triednym kolektívom, ale aj spoločnými aktivitami mimo vyučovania. Tieto by mali podporovať toleranciu a rozširovať povedomie žiakov o ŽTP či iným zdravotným znevýhodnením, aby sa nestávali obeťmi nevhodných a nenávisťných prejavov zo strany spolužiakov, príp. aby neboli vyčleňovaní z kolektívu. Vhodná je preto spolupráca so ŠPT - sociálnym pedagógom alebo školským psychológom, ktorí pomôžu pri výbere vhodných aktivít pre prácu s triedou. Pokiaľ škola nemá ŠPT, môže spolupracovať so ZPP, ktoré jej pomôže túto starostlivosť zabezpečiť.

Súčasne s podporou inkluzívneho vzdelávania je potrebná aktívna spolupráca s pedagógmi, ich odborné vedenie a podpora, nakoľko ich postoj k žiakom so zdravotným znevýhodnením formuje aj postoj a správanie sa intaktných žiakov k nim. Pri budovaní inkluzívneho prostredia školy je možné okrem ŠPT a ZPP spolupracovať s organizáciami zaoberajúcimi sa tematikou inklúzie a jej zavádzaniu do škôl. Tieto organizácie tiež poskytujú vzdelávanie pedagógov a PA v tejto oblasti - napríklad VUDPaP, Centrum inkluzívneho vzdelávania - Inklucentrum, Projekt - Kto chýba a Škola inkluzionistov, portály Učíme na diaľku, Zmúdri, ponuka vydavateľstiev RAABE, Infra Slovakia.

d. Úprava hodnotenia, klasifikácia ŽTP

Hodnotenie žiaka so zdravotným znevýhodnením sa uskutočňuje v súlade so Zásadami hodnotenia žiaka so zdravotným znevýhodnením začleneného v základnej škole, ktoré sú uvedené v Prílohe č. 2 Metodického pokynu č. 22/2011 na hodnotenie žiakov základnej školy (čl. 4 ods. 4 pokynu na hodnotenie žiakov základnej školy). Ďalšie informácie o hodnotení a klasifikácii uvádza § 55 až 58 školského zákona. Je potrebné si uvedomiť, že telesné postihnutie zasahuje motoriku celkovo, keďže aj vývin a rozvíjanie zručností dieťaťa s telesným postihnutím prebiehali špecificky. Je tiež potrebné rešpektovať obmedzenia, ktoré sú podmienené primárnym a prípadným pridruženým zdravotným znevýhodnením žiaka a uplatňovať také požiadavky, ktoré má predpoklad splniť a ktoré nemá možnosť kvôli svojmu zdravotnému znevýhodneniu splniť lepšie. Týmto požiadavkám by mala zodpovedať aj úprava hodnotenia žiaka. Pokiaľ je žiak v starostlivosti ZPP, vychádzať z jeho odporúčaní. Úprava hodnotenia a klasifikácie by mala byť zaznamenaná aj v Individuálnom vzdelávacom programe, pokiaľ sa žiak vzdeláva formou individuálneho začlenenia.

Osobitnú pozornosť je potrebné venovať hodnoteniu grafického a grafomotorického prejavu. Vplyvom postihnutia horných končatín, prípadne prítomnosti pridruženého iného zdravotného znevýhodnenia môže byť menej kvalitný. Jeho úroveň môže determinovať aj kvalitu iných hodnotených výkonov. Od úrovne písania (tempo, schopnosť osvojiť si písané tvary, čitateľnosť, chybovosť, schopnosť aplikácie gramatických pravidiel pri písaní), cez výtvarné činnosti až po plnenie úloh založených na grafickom a písomnom vypracovaní - napríklad geometria. V prípade, ak grafické a grafomotorické zručnosti je potrebné z dôvodu telesného, alebo pridruženého postihnutia nahradiť písaním s využitím IKT, táto oblasť sa nehodnotí (t.j. nehodnotí sa formálna stránka úlohy).

Okrem zmenenej motoriky horných končatín môže výchovno-vzdelávací proces negatívne ovplyvniť aj zhoršená motorika rečových orgánov, čo spôsobuje zhoršenie rečového prejavu. Od ťažkých foriem dyslálie až po dyzartriu ovplyvňuje nielen čítanie, ale aj slovné odpovede žiaka s TP. Ťažkosti vo výslovnosti sa tiež môžu premietnuť do kvality písomného prejavu (komolenie slov, vynechávanie znamienok, prípadne ich nesprávna pozícia, ťažkopádne tvorenie viet, slohových prác, ťažkosti v aplikácii niektorých gramatických javov vychádzajúcich z diferenciácie výslovnosti (skloňovanie, určovanie vetných členov, spodobovanie...)).

Aj túto skutočnosť je potrebné zohľadniť v hodnotení.

Preto pri hodnotení žiaka s TP určite nesmie ísť o porovnávanie výkonov s výkonmi spolužiakov, ale treba sa sústrediť na jeho individuálne výkony. Treba hodnotiť individuálne napredovanie žiaka, teda porovnávať nové výsledky a výkony s predchádzajúcou úrovňou vedomostí, zručností, schopností - uplatňovať také požiadavky, ktoré má predpoklad splniť a prihliadať na formálnu stránku, ak ju nemá možnosť kvôli svojmu zdravotnému znevýhodneniu splniť lepšie.

Oceniť možno napríklad namiesto praktického výkonu žiakove vedomosti a poznatky v oblasti, kde je ich praktická realizácia determinovaná zdravotným znevýhodnením. Napríklad v predmete Pracovné vyučovanie môže mať žiak ťažkosti s manipuláciou, avšak môže teoreticky ovládať pracovný postup, prípadne navrhnúť jeho vylepšenia, môže mať obohacujúce informácie o materiáloch alebo ekologickom spracovaní. Podobne aj v geometrii, môže participovať pri postupe konštrukcie, môže pomôcť spolužiakovi s postupom - on usmerní, spolužiak rysuje. Prínosom môže byť aj práca v skupinách, kde sa ohodnotí výkon skupiny, pokiaľ na realizácii zadanej úlohy participujú všetci členovia skupiny v rámci svojich možností a ich spolupráca vedie k splneniu zadanej úlohy.

Pokiaľ ide o žiaka s TP s pridruženým mentálnym postihnutím, začleneného v bežnej triede ZŠ, jeho hodnotenie upravuje Metodický pokyn č. 19/2015 na hodnotenie a klasifikáciu prospechu a správania žiakov s mentálnym postihnutím – primárne vzdelávanie.

e. Ostatné úpravy

Úprava sa môže týkať aj celého výchovno-vzdelávacieho procesu, t.j. nielen vyučovania, ale aj **mimo vyučovacej** (napr. školské záujmové útvary) a **mimoškolskej** oblasti (výlety, exkurzie, vychádzky, návštevy kultúrnych zariadení). Pokiaľ to zdravotný stav žiaka umožní, je z hľadiska jeho vývinu potrebné, aby mal možnosť tráviť čas s rovesníkmi či spolužiakmi aj mimo formálneho vyučovania.

V závere školskej dochádzky (ZŠ) je potrebné zvoliť primerané úpravy aj v oblasti **profesijnej orientácie**. V spolupráci s lekármi a ZPP a v spolupráci s výchovným/kariérnym poradcom informovať a vhodne pôsobiť na ŽTP a jeho zákonného zástupcu pri výbere ďalšieho vzdelávania. Aj v prípade progredujúceho ochorenia či prítomnosti zdravotného znevýhodnenia, ktoré neumožní v budúcnosti uplatnenie na trhu práce, má veľký význam pokračovanie vzdelávania na vyššom stupni. Toto vzdelávanie však nemusí plniť úlohu prípravy na povolanie, ale ide o rozvíjanie záujmov žiaka, udržanie jeho psychickej aktivity, zabezpečenie kontaktu s rovesníkmi v takej miere, ako mu to jeho zdravotné znevýhodnenie umožňuje. Aj tu je dôležitá vzájomná spolupráca a komunikácia školy a rodiny a rešpektovanie odporúčaní lekára, prípadne aj ZPP.

3. Potrebná podpora vzdelávania

Vzdelávanie ŽTP by nebolo možné bez adekvátnej podpory. Nie je to len vytváranie podmienok pre vzdelávanie žiaka, ale ide aj o budovanie prostredia, klímy, sociálnych vzťahov v škole, ktorá ŽTP vzdeláva. V súčasnom smerovaní k budovaniu inkluzívneho školstva je potrebné pamätať na všetkých účastníkov vzdelávania a ich potreby. Preto aj podpora vzdelávania je zameraná širšie, nielen na ŽTP. Tak vedenie školy, ako aj pedagógovia a rodičia potrebujú odbornú multidisciplinárnu podporu a usmernenie pri výchove a vzdelávaní žiakov so zdravotným znevýhodnením. Podporu potrebuje nielen žiak so zdravotným znevýhodnením, ale aj ostatní žiaci, ktorí sú účastníkmi vzdelávania. Touto oporou na školách by mal byť školský podporný tím. Ten je zložený z pedagogických a odborných zamestnancov školy, tvorí ho školský špeciálny pedagóg, školský psychológ, výchovný/kariérny poradca, sociálny pedagóg. Podporou sú aj pedagogickí asistenti, ktorí podľa potreby a charakteru ťažkostí žiaka môžu byť tiež členmi školského podporného tímu. Koordinovaná činnosť tímu môže zefektívniť vzdelávanie a podporu všetkých jeho účastníkov a prispieť k rešpektujúcemu prístupu vo vzdelávaní a pozitívnej klíme školy. Preto je dôležité, aby školy mali možnosť ŠPT budovať.

Význam ŠPT spočíva v tom, že erudovaní odborníci môžu účinne a efektívne poskytnúť podporu škole a komunite, skupine alebo jednotlivcovi práve vtedy a v tých oblastiach, kde je to potrebné. Dokážu pomôcť identifikovať problémy, potreby jednotlivca alebo skupiny, následne nastaviť podporné opatrenia v podobe poradenstva, supervízie, preventívnych programov a cielej intervencie, zabezpečiť aktívnu spoluprácu so ZPP. Okrem toho školský špeciálny pedagóg koordinuje prácu pedagogických asistentov. Podpora vzdelávania nie je statická. Je poskytovaná flexibilne, podľa aktuálnych potrieb žiaka.

Formy: 1.

individuálna, skupinová forma vzdelávania a intervencií ŽTP školským špeciálnym pedagógom, školským psychológom, fyzioterapeutom, ak je táto pozícia v škole vytvorená, 2.

kooperatívna forma vzdelávania v bežnej triede, ktorá je preferovaná: napr. kooperácia dvoch pedagógov v triede (učiteľ a AU, alebo učiteľ a školský špeciálny pedagóg na hodine).

Táto podpora je realizovaná na troch úrovniach:

1.úroveň je bežná podpora priamo v triede. Ide o podporu najbližšieho prostredia ŽTP. Cieľom tejto podpory je budovanie interakcií v prirodzenom prostredí žiaka pri rešpektovaní jeho špecifik, ale zároveň pri rešpektovaní ostatných žiakov.

Najdôležitejšími v tejto úrovni sú učitelia a pedagogickí asistenti, participujúci na vzdelávaní. ŠPT na tejto úrovni pomáha pedagógom, rodičom a žiakom predovšetkým pri nastavovaní podmienok, v prevencii a identifikácii rizík, kariérnom poradenstve.

Pedagóg (triedny učiteľ, vyučujúci a vychovávateľ) priamo zodpovedá za priebeh výchovno-vzdelávacieho procesu v triede. Zabezpečuje prvý kontakt so ŽTP a jeho zákonným zástupcom, spolupracuje pri vytváraní vhodných podmienok výchovy a vzdelávania v triede či skupine.

Pedagogický asistent v spolupráci s pedagógmi pomáha ŽTP pri prekonávaní najmä architektonických, informačných, jazykových, zdravotných, sociálnych alebo kultúrnych bariér. V spolupráci s učiteľmi a školským podporným tímom hľadá účinné stratégie na rozvoj potenciálu všetkých detí. Pedagogický asistent pomáha vytvárať podporujúcu a priateľskú atmosféru v triede, v ktorej sa budujú rešpektujúce vzťahy a tímová spolupráca.

Predpokladom efektívnej podpory výchovno-vzdelávacieho procesu je veľmi úzka, obojstranná, kvalitná spolupráca so **zákonným zástupcom**. Spolupráca, založená na spoločnom vedení a pôsobení na konkrétneho ŽTP, je najužšia – každodenná. Ide o poskytovanie informácií o žiakovi z aktuálnej rodinnej a osobnej anamnézy, osvedčené metódy a postupy práce pri domácej príprave žiaka, o osobitostiach jeho prežívania a správania. Dôležité je aj poskytnutie aktuálnych informácií o vyšetreniach, liekoch. Na druhej strane je dôležité poskytnúť zákonnému zástupcovi poradenstvo a poučenie o zmenách vo vzdelávaní ŽTP, o jeho možnostiach, hodnotení, o vhodných postupoch a metódach v rámci domácej prípravy.

Riaditeľ školy je zodpovedný za celý priebeh výchovno-vzdelávacieho procesu v škole, a teda aj za jeho úpravy podľa potrieb ŽTP.

Na 2. úrovni už ide o cielenú intervenciu tímu a pomoc žiakom v riziku a žiakom, ktorí vyžadujú dlhodobú odbornú starostlivosť. Najbližšou podporou pre pedagógov, ale i rodičov je školský podporný tím pôsobiaci v škole. Podľa charakteru ťažkostí v tejto úrovni participujú jednotliví členovia tímu, a to nielen podporou a poradenstvom učiteľom a rodičom, ale aj intervenciou skupine žiakov, či individuálnou intervenciou podľa ich potrieb. Táto starostlivosť má za cieľ nastaviť podporu tak, aby bolo možné vrátenie žiaka či skupiny na 1.úroveň, teda do prirodzeného prostredia.

3. úroveň zabezpečuje komplexnú starostlivosť, ktorá vyžaduje spoluprácu viacerých subjektov, veľakrát aj medzirezortnú spoluprácu. Školský podporný tím zabezpečuje spoluprácu a koordináciu subjektov starostlivosti, alebo sa zapája do už prebiehajúcej komplexnej starostlivosti. Ide o riešenie náročných situácií, v ktorých sa môže rodina alebo samotný žiak ocitnúť. Tu je potrebné komplexné, koordinované riešenie, ktoré nie je možné zabezpečiť jediným odborníkom, alebo presahuje kompetencie členov školského podporného tímu. Ide napríklad o spoluprácu so zariadeniami na pomoc deťom či rodine, krízovú intervenciu pri traume, intervenciu pri ťažkom zdravotnom znevýhodnení (ktorým telesné postihnutie často býva), spoluprácu s kuratelou, lekármi, políciou a i.

Výstup činnosti

Výchova a vzdelávanie ŽTP bez úpravy vzdelávania:

- katalógový list žiaka a vysvedčenie bez doložky

Výchova a vzdelávanie ŽTP s úpravou vzdelávania:

- Návrh na vzdelávanie dieťaťa alebo žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v MŠ, ZŠ, SŠ, ŠŠ (428 MŠVVaŠ SR / od 01. 09. 2018) a jeho súčasti,
- správy zo ZPP, odborných lekárov,
- Individuálny vzdelávací program, s hodnotením aspoň 1x ročne
- katalógový list žiaka a vysvedčenie s doložkou
- v prípade Osobitného spôsobu školskej dochádzky - Záznam o individuálnej špeciálnopedagogickej starostlivosti a o individuálnom vzdelávaní žiaka, v prípade individuálneho vzdelávania
- Záznam o špeciálnopedagogickej starostlivosti

Spolupráca

Kľúčová je spolupráca **multidisciplinárneho tímu s rodinou a prirodzeným prostredím** žiaka. Predpokladá sa, že najväčšiu podporu výchovy a vzdelávania poskytne prirodzené prostredie žiaka, t.j. jeho najbližšia komunita, v ktorej vyrastá – škola, rodina, najbližšie prostredie. Sú však situácie, kedy si ťažkosti žiaka vyžadujú komplexný prístup, nezriedka v spolupráci s viacerými rezortmi. Ide napríklad o spoluprácu so zariadeniami poradenstva a prevencie, zariadeniami na pomoc deťom či rodine, poskytujúce krízovú intervenciu pri traume, intervenciu pri ťažkom zdravotnom znevýhodnení – ktorým telesné postihnutie veľaokrát býva, spoluprácu s kuratelou, lekármi, políciou a i. Pre úspešnú výchovu a vzdelávanie ŽTP v bežnej škole je dôležité zabezpečiť odborný prístup vo vzdelávaní týchto žiakov - spoluprácu jednotlivých členov ŠPT v škole, ale aj mimo nej (MDT).

Systém poradenstva a prevencie tvoria zariadenia poradenstva a prevencie (centrum poradenstva a prevencie a špecializované centrum poradenstva a prevencie), pedagogickí zamestnanci a školský podporný tím. Odborná a poradenská činnosť, spolupráca medzi jednotlivými subjektmi systému poradenstva a prevencie zabezpečí žiakovi odbornú starostlivosť, rešpektujúcu jeho zdravotné znevýhodnenie. V CPP môže byť žiakovi poskytnutá taká odborná starostlivosť, ktorú nie je možné v škole vzhľadom na závažnosť postihnutia žiaka poskytnúť, nakoľko ide o odbornú starostlivosť presahujúcu kompetencie ŠPT. CPP tiež zabezpečí diagnostiku žiaka a vypracuje odporúčania pre jeho vzdelávanie a hodnotenie. Poskytuje podporu a odbornú pomoc členom ŠPT pri výchove a vzdelávaní žiaka. Odborná činnosť ZPP sa uskutočňuje prostredníctvom piatich stupňov podporných úrovní. V rámci nich ide v tomto prípade o tretí až piaty stupeň podpory. V prípade potreby môže byť žiak zaradený do starostlivosti **klinických pracovníkov** - klinický psychológ, klinický logopéd. Spolupráca s nimi zabezpečí nastavenie efektívnej starostlivosti. Aj títo odborníci môžu poskytnúť odporúčania rodine a škole, ako so žiakom pracovať, ako mu pomôcť pri zvládaní náročnej situácie, tiež môžu byť nápomocní školskému podpornému tímu pri zabezpečení starostlivosti o žiaka na prvej a druhej úrovni, priamo v prirodzenom prostredí žiaka.

Pokiaľ škola nemá možnosť zabezpečiť rehabilitácie v rámci vyučovacieho alebo mimo vyučovacieho procesu, je potrebná spolupráca s **rehabilitačnými pracovníkmi v zdravotníckom zariadení**. V tomto prípade rehabilitáciu žiaka zabezpečuje rodina, avšak škola môže byť napríklad iniciátorom tejto starostlivosti, pokiaľ rodičovi odporučí zabezpečiť ju, pretože v rámci pedagogického pozorovania a diagnostiky vidí potrebu tejto starostlivosti pre zlepšenie zdravotného stavu či školských schopností žiaka.

Dôležitá je spolupráca s **odbornými lekármi**. Žiakovi s TP lekárska diagnóza primárne ovplyvňuje proces výchovy a vzdelávania. Na základe lekárskeho odporúčania žiakovi s TP môžu byť upravené podmienky vzdelávania, a tiež pedagogická diagnostika žiaka môže pomôcť lekárom vhodne nastaviť žiakovu liečbu, či rehabilitáciu. Škola by mala aktívne spolupracovať s praktickým lekárom pri žiadostiach o oslobodenie žiaka od vyučovania niektorého predmetu, alebo jeho časti, či pri vzdelávaní podľa Individuálneho učebného plánu.

Podľa potreby vstupujú v rámci spolupráce pri zabezpečení starostlivosti o žiaka aj iné inštitúcie – najčastejšie ide o spoluprácu s **Úradmi práce sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVaR)** a odborními sociálnymi vecí a rodiny, sociálnou kuratelou. Pokiaľ ide o žiaka so závažným telesným postihnutím, či s pridruženým postihnutím, zákonný zástupca žiaka s TP môže byť v pozícii opatrovateľa žiaka, s čím súvisia úpravy vzdelávania žiaka podľa osobitných predpisov. Nezriedka ide o vzdelávanie formou Individuálneho učebného programu, oslobodenie od dochádzania do školy a vzdelávanie v domácom prostredí. V takom prípade je spolupráca rodiny a školy nevyhnutná. Prostredníctvom ÚPSVaR je možné zabezpečenie kompenzačných pomôcok a vybavenia nevyhnutného pre vytvorenie optimálneho materiálo-technického zabezpečenia vzdelávania. Ich zabezpečenie je možné na základe komplexného posudku a z neho vyplývajúceho nároku na zabezpečenie pomôcky, či príspevku na ňu. Tiež sa posudzujú aj iné aspekty postihnutia a z toho vyplývajúce obmedzenia a nároky na ostatné kompenzácie (finančné, materiálne). Škola spolupracuje s ÚPSVaR napríklad tak, že mu potvrdzuje napr. dochádzku žiaka, poskytuje pedagogické i odborné hodnotenia, informácie o rodine a jej fungovaní pri zabezpečení podmienok výchovy a vzdelávania žiaka.

Úskalia postupu

Medzi úskalia postupu sa postupne odfiltrovali najmä nepripravenosť užšieho sociálneho prostredia na myšlienku inklúzie v procese výchovy a vzdelávania aj ŽTP, t.j. vytvorenie výchovno-vzdelávacieho procesu pre každého a pre všetkých. Je potrebné naďalej zlepšovať informovanosť verejnosti o problematike inkluzívnej výchovy a vzdelávania žiakov s telesným postihnutím, pripraviť verejnosť akceptovať individualitu a výnimočnosť každého jedinca a nevnímať odlišnosť ako meradlo porovnávania, či problém. Takéto porovnávanie je možné vidieť hlavne na 2.stupni ZŠ a u zákonných zástupcov (bežnej populácie).

Na druhej strane úskalím býva aj prístup zákonných zástupcov ŽTP, ktorí nevedia prijať tieto odlišnosti. Buď vyžadujú v procese výchovy a vzdelávania prehnanú starostlivosť školy o ŽTP, alebo naopak neakceptujú špeciálne potreby takéhoto žiaka, podceňujú ho a nie sú ústretoví spolupráci so školou - ŠPT, nemajú záujem. Úskalím postupu je aj nedostatok odborných zamestnancov a ťažkosti v zabezpečení osobnej asistencie v školách.

Najväčšou bariérou je legislatívna nepripravenosť - chýba medzirezortná spolupráca, pretože žiak s TP potrebuje komplexnú starostlivosť - nielen výchovu a vzdelávanie, ale aj pomoc osobného asistenta pri samoobslužných úkonoch, hygiene, premiestňovaní, mobilite, pri spoločenských, kultúrnych, voľnočasových a ďalších aktivitách, niekedy aj zdravotné úkony. Škola pozná len PA, ale v jeho kompetencii je pomoc s učením, škole tak chýba zamestnanec, ktorý by zabezpečoval túto oblasť sebaobsluhy. V praxi bohužiaľ legislatíva určuje jednu úlohu PA všeobecne - "pomoc pri prekonávaní bariér". Školy z finančného hľadiska potom poverujú PA, aby vykonávali aj činnosti zabezpečujúce sebaobsluhu ŽTP.

V procese výchovy a vzdelávania ŽTP je potrebné v prvom rade:

- vyhnúť sa porovnávaniu ŽTP a ostatných spolužiakov,
- sústrediť sa na jeho jedinečnosť a jeho silné stránky (napr. v oblasti záujmov), TP žiak môže vynikať v niektorej oblasti, obyčajne to býva oblasťou jeho záujmu, kde sa môže realizovať, vyhnúť sa absencii na súťažiach len z dôvodu jeho TP, ale hľadať spôsob a vytvoriť podmienky, aby sa mohol zúčastniť,
- neoddeľovať bez dôvodu ŽTP s obavou, že niečo nezvládne, radšej zabezpečiť podmienky, aby sa mohol primerane zapojiť do vyučovacieho procesu.

Kompetenčné limity

V prvom rade identifikácia telesného postihnutia vychádza z lekárskej diagnostiky. To znamená, že možné zmeny zdravotného stavu musí posúdiť a terapeuticky riešiť v prvom rade odborný lekár (ortopéd, neurológ, rehabilitačný lekár, psychiatér), klinický psychológ. Následne, v prípade, že terapia zasahuje aj do procesu výchovy a vzdelávania, je potrebné primerane nastaviť podporu ŽTP v škole. Ďalej môže nastať stav, že telesné postihnutie je súčasťou viacnásobného postihnutia alebo ochorenia. V takom prípade bude potrebné prehodnotiť, na základe výsledkov vyšetrenia (diagnostiky alebo rediagnostiky), aktuálnu podporu a nastaviť podporu výchovno-vzdelávacieho procesu multidisciplinárne.

Doplňujúce informácie

Kvalifikačné predpoklady

- členovia školského podporného tímu: učiteľ, vychovávateľ, školský špeciálny pedagóg, školský psychológ, sociálny pedagóg (VŠ vzdelanie pedagogického smeru min. 2.stupňa),
- pedagogický asistent (VŠ vzdelanie pedagogického smeru min. 1.stupňa)

Zoznam organizácií

MŠ, ZŠ, SŠ zabezpečujúce výchovno-vzdelávací proces pre žiakov s TP v jednotlivých regiónoch:

- ZŠ Topoľová Nitra, ZŠ Lechkého Košice

- SŠ Mokrohajská Bratislava, SŠ Opatovská cesta Košice

Viac informácií ku vzdelávaniu žiakov so ŠVVP ako aj žiakov s TP je možné nájsť online - [citované 2022-02-22] na:

- <https://vudpap.sk/>
- <https://inklucentrum.sk/>
- <https://www.ktochyba.sk/>
- <https://www.ktochyba.sk/skolainkluzionistov>
- <https://www.ucimenadialku.sk/>
- <https://zmudri.sk/>
- <https://www.raabe.sk/>
- <https://www.infraslovakia.sk/>
- <https://komenskehoinstitut.sk/>
- <http://eduma.sk/>
- <https://eduworld.sk/>

Fb školskí špeciálni pedagógovia na fb

- <https://www.rodinnaterapia.sk/>
- <https://www.niceedu.sk/>
- <https://cezap.sk/>

Skúsenosť MDP prístupu v rámci pedagogickej a poradenskej praxe odpovedajúca popísanej téme

Výchova a vzdelávanie žiačky s telesným postihnutím v bežnej ZŠ

Použité zdroje

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Vyhlášky*. [online]. [citované 2022-02-22] Dostupné na internete: <https://www.minedu.sk/vyhlasky/>

Zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov - aktualizácia s platnosťou od 1.1.2022

SLOV-LEX. *Právny a informačný portál*. [online]. [citované 2022-02-22] Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2008/245/>

ŠTÁTNY PEDAGOGICKÝ ÚSTAV. *Štátny vzdelávací program*. [online]. [citované 2022-02-22] Dostupné na internete: https://www.statpedu.sk/files/sk/svp/statny-vzdelavaci-program/vp-deti-ziakov-so-zdravotnym-znevychodenim/vp-deti-ziakov-telesnym-postihnutim/vp_tp_isced1_2.pdf

OSOBNÁ ASISTENCIA. Kto je osobný asistent [online]. [citované 2022-02-22] Dostupné na internete: <https://www.osobnaasistencia.sk/index.php/asistent/kto-je-osobny-asistent>

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA. *Metodické materiály pre školy*. [online]. [citované 2022-02-22]. Dostupné na internete: <https://www.ssi.sk/wp-content/uploads/2021/09/Skolska-integracia-ziakov-so-specialnymi-vychovno-vzdelavacimi-potrebami-SVVP-a-vzdelavanie-ziakov-so-SVVP-v-specialnych-triedach-ZS..pdf>

VÝSKUMNÝ ÚSTAV DETSKEJ PSYCHOLÓGIE A PATOPSYCHOLÓGIE. *Aktuality*. [online]. [citované 2022-02-22] Dostupné na internete: <https://vudpap.sk/multidisciplinarny-pristup-skolskeho-podporneho-timu/>

INKLUCENTRUM. Školský podporný tím. [online]. [citované 2022-02-22]. Dostupné na internete: <https://inklucentrum.sk/wp-content/uploads/2020/09/Skolsky-podporny-tim-manual.pdf>

Vysvetlivky skratiek

ŽTP - žiak s telesným postihnutím

ŠPT - školský podporný tím

ZPP - zariadenie poradenstva a prevencie

ŠVP - štátny vzdelávací program

IKT - informačno-komunikačné technológie

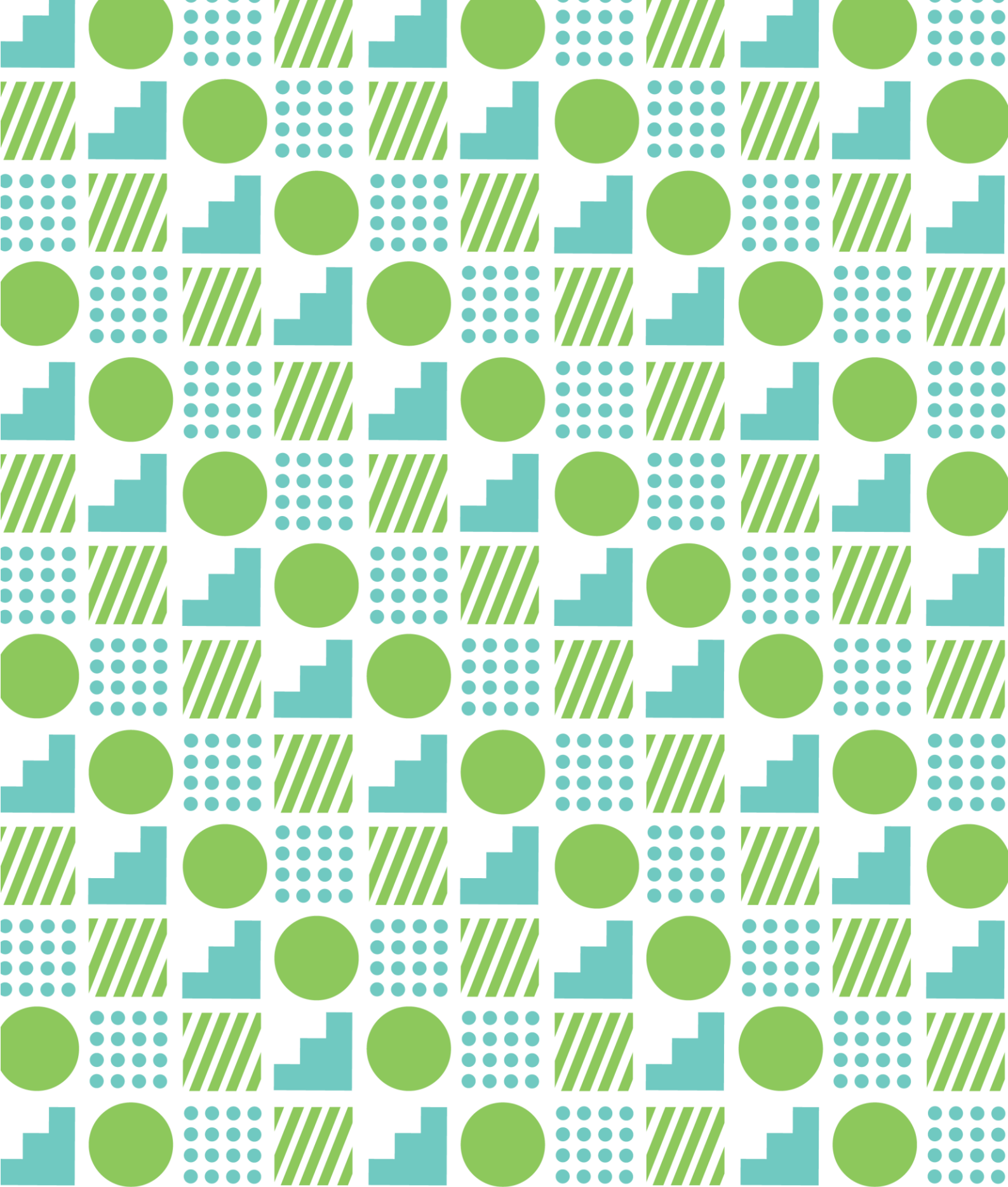

AU - asistent učiteľa = PA - pedagogický asistent

MDT - multidisciplinárny tím

ÚPSVaR- Úrad práce sociálnych vecí a rodiny

VÝSKUMNÝ ÚSTAV
DETSKEJ PSYCHOLÓGIE
A PATOPSYCHOLÓGIE

ŠTANDARDY
NÁRODNÝ PROJEKT

Štandardizáciou systému poradenstva a prevencie
k inklúzii a úspešnosti na trhu práce